

Recenzní studie

Biblická antropologie v podání Papežské biblické komise (2019)

Ctirad Václav Pospíšil

Když úctyhodné grémium jako Papežská biblická komise (= PBK; PCB) vydá rozsáhlý dokument věnovaný antropologii,¹ určitě se sluší, aby česká katolická teologie na daný podnět pozorně, kriticky a s rozvahou reagovala. Prvním krokem tímto směrem je jistě překlad do naší mateřštiny. Tlumočení Jaroslava Brože a Josefa Hřebíka je velmi kvalitní. Jako překladatel desítek církevních dokumentů vím, co taková práce obnáší. Oba vzácní kolegové tu prokázali nejenom odbornou erudici, ale rovněž trpělivost v heroickém stupni. Zároveň se však naskýtá otázka, proč zde nenacházíme úvod, který by jednak přinášel základní hermeneutické informace stran překladatelské práce, nepodařilo se mi kupříkladu zjistit, jaký český překlad Bible je zde využit, jednak určitým způsobem začlenil dokument do našeho kulturního kontextu.

Již na tomto místě si dovoluji podotknout, že nemalým svízelem je naprosto nevídaná délka předmětného textu, který v české edici zaplňuje se všemi rejstříky 469 tiskových stran. Je to více než trojnásobek stran ve srovnání se zatím nejobsáhlejšími texty PBK. S narůstající délkou takového textu velmi výrazně klesá počet těch, kdo mají čas a sílu to vše zpracovat. Bylo by opravdu naivní domnívat se, že na relativně malém prostoru, který je nyní k dispozici, lze dílo PBK představit vyčerpávajícím způsobem. Zároveň ale platí, že stručné upozornění na vybrané podněty může vzbudit zájem a začít se promítat do naší teologické práce, následně také do duchovního života i pastorace.

¹ Originální text vyšel v roce 2019. Česká edice: PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMICE, *Co je člověk? (Žl 8,5) Průvodce biblickou antropologií*, Jaroslav Brož – Josef Hřebík (trsl.), Praha: Karmelitánské nakladatelství – KatMedia, 2022, 469 stran, ISBN 978-80-7566-252-1. Dále v textu používaná zkratka: Cjč.

Jak tedy budeme společně postupovat? Když nejenom teolog, ale kdokoli jiný vezme do ruky takovýto text, první otázkou musí být jeho status či povaha autority. V druhém bodu se budu zabývat ne zcela příjemnými metodologickými otázkami, které v odborníkovy příslušný elaborát vyvolává. Třetí část chci věnovat vybraným pasážím dokumentu, které by pro mnohé z nás mohly být obohacující.

1. AUTORITA TEXTU A JEHO NAUKOVÝ STATUS

Papežská biblická komise byla založena papežem Lvem XIII. dne 30. října 1902, a tak letos slaví stodvacáté výročí od svého zrodu. Z dikce ustavujícího apoštolského listu vyplývá, že vlastními členy komise byli vybraní kardinálové, zatímco biblisté a teologové naplňovali pouze roli konzultorů.² Někdy až stroze lakonická prohlášení, případně několikastránkové dokumenty měly magisteriální povahu, a to na úrovni dekretů Kongregace pro nauku víry, která ovšem tedy nesla jiná název. Každopádně ale rozhodnutí tehdejší PBK mohla být na rozhraní disciplinární směrnice a tak zvaného třetího koše magisteriálních výroků, které jsou sice momentálně závazné, nikoli však nezměnitelné.³ Ten, kdo se probírá oněmi staršími prohlášeními PBK, nemůže nekonstatovat, že mnohé z toho nenávratně odvál čas. Kdo by dnes například byl ochoten zastávat, že to byl sám Mojžíš, kdo vlastní rukou sepsal v podstatě celý Pentateuch?⁴

Jedním z plodů Druhého vatikánského koncilu byla zásadní proměna Papežské biblické komise, kterou již netvoří vybraní kardinálové, nýbrž Svatým stolcem jmenovaní odborníci na poli biblických věd.⁵ Dokumenty zmíněného grémia tudíž nemají magisteriální povahu a jejich autorita

² Srov. LEV XIII., *Vigilantiae*, apoštolský list ze dne 30. 10. 1902, in Alfio FILIPPI – Erminio LORA (eds.), *Enchiridion Biblicum*, Bologna: EDB 1993, č. 137–148, s. 202–213. Zkratka: *Enchiridion Biblicum* = EB

³ Pokud jde o tak zvané „koše magisteriálních výroků“ srov. Joseph RATZINGER, *Doktrinální komentář vysvětlující druhou část Vyznání víry*, in Ctirad Václav POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v teologii*, 2. vyd., Praha – Kostelní Vydří: Krystal – Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 204–209.

⁴ Srov. PCB, *Responsa de Mosaica authentia Pentateuchi*, ze dne 27. 6. 1906, in EB, č. 181–184, s. 234–237.

⁵ Srov. PAVEL VI., *Sedula cura*, motu proprio ze dne 27. 6. 1971, in EB, č. 722–739, s. 760–767.

je primárně odborná. Zároveň je však zabezpečeno, že dokumenty PBK smějí vyjít až po výslovném schválení ze strany prefekta Kongregace pro nauku víry, protože nemohou být v rozporu s úmyslem momentálních nositelů věroučné církevní autority. Výše zmíněná odborná autorita dokumentů PBK je pochopitelně vyšší nežli výroky jednotlivého odborníka, neboť se jedná o kolektivní dílo řady biblistů. V některých případech by se proto přínosy tohoto grémia daly hodnotit jako společné mínění katolických biblistů (*sententia communis*). Zároveň ale platí, že výsledky práce PBK je možno na odborné rovině podrobovat věcné a vědecky podložené kritice, aniž by se to jakkoli dotýkalo jakékoli oficiální církevní autority.

2. ZNEPOKOJIVÉ METODOLOGICKÉ OTAZNÍKY

První metodologický problém byl již zmíněn. Jedná se o zcela nepřiměřený rozsah textu. Je třeba si uvědomit, že schopnost syntetizovat a vyjádřit co nejvíce v předem vymezeném rámci patří mezi dovednosti opravdového odborníka. Ani na vědecké konferenci, ani ve specializovaném odborném periodiku nikdo nedostane „bezbrehý“ prostor. Schopnost kondenzovat informace vypovídá rovněž o ohleduplnosti autora či autorů vůči potenciálním adresátům příslušných sdělení.

Je dobře známo, že cíl je první v řádu úmyslu a poslední v řádu provedení jakéhokoli díla. Jestliže se dozvídáme, že: „Záměrem předkládaného dokumentu je tedy dát pocítit krásu a také komplexnost božského zjevení vzhledem k člověku,“⁶ pak mi takto vymezený záměr pro odborný text připadá značně vágní.

To, že úkol zpracovat poselství celého Písmo o člověku zadal komisi sám svatý otec František⁷, určitě není bez hlubokého významu. Snahou je pokusit se tímto způsobem odpovědět na výzvy současné hluboké duchovní krize, jíž prochází lidská společnost⁸ a spolu s ní nevyhnutelně také věřící, duchovní, putující církev jako celek. To je jistě pádný důvod, proč této ušlechtilé a potřebné snaze PBK věnovat náležitou pozornost, jak to nyní společně činíme.

⁶ Kardinál Luis F. LADARIA, SJ, „Předmluva,“ in Cjč, s. 17–20, zde s. 19–20.

⁷ Srov. tamtéž, zde s. 18; Cjč, čl. 3, s. 24.

⁸ Srov. Cjč, čl. 2, s. 23.

Členové komise si dobře uvědomují, že zpracovat biblické poselství o člověku v celé jeho šířce a hloubce je úkol v zásadě nesplnitelný.⁹ Tvrzení kardinála prefekta Kongregace pro nauku víry Luise F. Ladarii, SJ, že ještě nebylo vypracováno pojednání, který by organicky vyložilo hlavní prvky biblické antropologie,¹⁰ je pravdivé, nicméně to rozhodně neznamena, že na poli biblické antropologie by neexistovalo zhola nic pozoruhodného.¹¹ Jedna z hlavních potíží tkví v tom, že dotyčná komise sice operuje s pojmem „antropologie“, nikde však nezkoumá obsah klíčového termínu. Řečeno jinak, jde tu o: morální teologii, spiritualitu, obecné vymezení identity lidské bytosti, o její zaměření ke spáse a eschatologické plnosti, o mezilidské vztahy v rodině a ve společnosti, tedy do určité míry o sociální nauku církve. Takto nereflektovaně pojatá antropologie pak do sebe může pojímat téměř bezpočet témat. Osobně se domnívám, že by bývalo mnohem prospěšnější a v posledku rovněž účinnější, kdyby se obecné zadání rozčlenilo do více tematických okruhů, jimž by byly následně věnovány stručnější a jasně zaměřené dílčí dokumenty. S nejasným vymezením pojmu „antropologie“ rovněž souvisí opomenutí důležitých tematických okruhů. S duchovní krizí dneška úzce souvisí krize citová, emotivní. Jak je to s emocemi, vášněmi, ctnostmi v Písmu svatém, tím se PBK prostě nezabývá.

S nevyjasněností obsahu „antropologie“ a s příliš vágním zaměřením dokumentu pochopitelně souvisí vpravdě bezbřehá a leckdy hodně úmorná popisnost, která je vlastní sestrou bezradnosti. Není pak divu, že odborník žasne nad vágností většiny dílčích závěrů jednotlivých oddílů, zejména pak mu zcela podklesne brada, když se v celkovém závěru dozví, že PBK vlastně žádný závěr ani dělat nechce.¹² Nechť se na mne vážení kolegové biblisté nehněvají, ale pokud by některý doktorand na

⁹ „Na druhé straně vyložit, jaká je antropologie celé Bible, se jeví jako úkol přímo neuskutečnitelný, a to vzhledem k rozmanitosti literárních druhů a rozbíhajícím se ideologickým perspektivám vzniklým v různých epochách.“ Cjč, čl. 7, s. 28.

¹⁰ Srov. Kardinál Luis LADARIA, SJ, „Předmluva,“ in Cjč, s. 18. Sluší se připomenout, že jako profesor teologie se L. F. Ladaria dlouhá léta věnoval právě teologické antropologii, na kterémžto poli představoval přední světovou autoritu. Z jeho publikací si dovořím připomenout jednu ze současnějších: srov. např. Luis. F. LADARIA, *El Hombre en la Creación*, Madrid: BAC, 2012.

¹¹ Srov. např. Giuseppe DI GENNARO (ed.), *L'Antropologia Biblica*, Napoli: Ed. Dehoniane, 1981, 943 stran textu, 27 specializovaných studií renomovaných autorů.

¹² „V tomto dokumentu byly hlavní linie představeny – jak se patří – již v úvodu. A shrnout je na závěr – což bylo předmětem mnohých úvah – by bylo proti záměru, který jsme se snažili uskutečnit na předcházejících stránkách. Bylo by totiž nedůstojné člo-

našich teologických fakultách v závěru svého díla takto protimluvně kra-sořečnil, asi by mu byl jeho „výpotek“ vrácen k přepracování, protože výplody tohoto druhu jsou neobhájitelné jak před zdravým rozumem, tak pochopitelně rovněž před státní zkušební komisí. Není pro mne tak nesnadné představit si, jak by na takovýto text při schvalovacím řízení reagoval naukově a metodologicky nesmlouvavý papež Benedikt XVI.

Dalším, velmi bolestným metodologickým otazníkem je naprosté opomíjení řady chronologicky předchozích dokumentů Mezinárodní teologické komise a také magisteria, které hovoří o antropologické problematice. Vyvstává zde nevyhnutelně otázka: Jakou váhu mají mít ony dokumenty v našich očích, když pro PBK jako by neexistovaly? Nepod-vrací si tu náhodou sama PBK hodnotu svého nynějšího textu? Při sou-časném stavu neprovázanosti mezi jednotlivými vatikánskými grémii bude dalšími komisemi určitě zase zcela opomíjen.

Když se tedy chceme zabývat teologickou antropologií, sluší se při-pomenout alespoň nejvýznamnější texty Mezinárodní teologické komi-se (= MTK), které by odborník měl určitě vést v patrnosti.¹³ Následující poukazy na klíčové přínosy pochopitelně nenahrazují studium dotyč-ných textů v jejich celistvosti.

věka i Boha redukovat biblické poselství na antropologii v několika formulacích, když od začátku tvrdíme, že člověk je tajemství...“ Cjč, čl. 347, s. 458.

Laciná odvolávka na tajemství je tu jenom zástěrkou neschopnosti dospět k nějaké-mu závěru, který by byl aplikovatelný v myšlení, životě a spiritualitě. Je tedy text Nicejsko-konstantinopolského vyznání víry jako její hutné shrnutí urážkou Boha a člo-věka? Tvrzení v oboru teologie jsou vždy svým způsobem provizorní, nedokonalá, musí ale ukazovat směrem ke spasení. Pokud se na tom nejzásadnějším nedomluvíme, pak neumíme uchopit vlastní křesťanskou identitu a nevíme co hlásat, jak vést lidi k Božímu království.

- ¹³ Pokud by někdo namítal, že biblista má vycházet pouze z Písma, je to pravda jen čás-tečně. I systematictí teologové totiž svým specifickým způsobem vykládají zjevení. Navíc na práci Mezinárodní teologické komise se zase vždy podílejí i znalci Písma. Upřímně řečeno, všeobecná církev Východu i Západu nikdy nestavěla jen na Písmu. Stačí připomenout, že žádné dogma nebylo prohlášeno jen na základě Písma, případně na základě Tradice, protože církev vždy čerpala z obou základních modalit předává-ní zjevení. Při výkladu je tudíž nevyhnutelné odpovídajícím způsobem zohledňovat působnost biblických textů v dějinách křesťanstva. Není nutné, aby mezi PBK a MTK panoval ve všem soulad, nesmí ale docházet ke vzájemné izolaci obou grémií, potaž-mo ke vzájemnému odtrhování systematické teologie a biblických věd. Biblické vědy navíc nestavějí tak říkajíc na zelené louce, protože základní předpoklady interpretace vycházejí ze systematické teologie. Mezi oběma disciplínami panuje vztah hermeneu-tického kruhu. I v biblické teologii je nevyhnutelně latentně přítomna systematická teologie a opačně.

Chronologicky první je vynikající dokument s titulem: *Teologie – christologie – antropologie* z roku 1981.¹⁴ Tematické těžiště textu leží především v oblasti trojiční teologie, nicméně se zde rozvíjí také otázka poměru mezi christologií a antropologií. Dozvídáme se zde například, že pravá humanizace nachází svůj vrchol v divinizaci lidské osoby, tedy v hlubokém přátelství člověka s Bohem.¹⁵ Klasické patristické pravidlo, podle něhož se Boží Syn stal člověkem proto, aby se člověk mohl stát Božím synem, se může modifikovat následovně: „Bůh se učinil člověkem proto, aby se člověk stal humánnějším.“¹⁶

Elaborát MTK *O některých aktuálních otázkách eschatologie* byl vydán v roce 1992.¹⁷ Antropologická tematika je zde nahlížena ze zorného úhlu posmrtného života. Obecně platí, že bagatelizace tématu lidské „duše“ implikuje rozpor se samotnou podstatou učení církve o věčném životě a s tím spjaté definitivní spravedlnosti. Velmi významné je ozřejmění, které říká, že duše je nositelkou lidského „Já“, které však bez těla není ontologicky kompletní (srov. 5.4).¹⁸ Dokument kvůli tajemné existenci lidské duše bez těla před vzkříšením hovoří o určité dualitě „duše – tělo“. Dle mého soudu by bylo přiměřenější hovořit spíše o polaritě v rámci jediné lidské bytosti. Ještě jedna drobná poznámka: Vypovídá-li Nový zákon především o vzkříšení těla a o posmrtném životě duše jen velmi okrajově, pak je tomu tak proto, že v tehdejší světě o posmrtném trvání lidské duše nikdo nepochyboval, a proto nebylo třeba to příliš zdůrazňovat, naproti tomu vzkříšení těla bylo zejména v helénské kulturním prostředí tématem až výbušně kontroverzním.

Třetí dokument MTK z roku 2004, který nese titul *Společenství a služba: Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*, je věnovaný antropologii po výtce.¹⁹ V právě zmíněném textu se upřesňuje, že Boží obraz bychom neměli klást do nějaké části lidské přirozenosti. Obrazem Božím v člověku je jeho tajemná osoba. Dozvídáme se zde mnohé o současném teologickém

¹⁴ Srov. MTK, *Teologie – Christologie – Antropologie*, in Ctirad Václav Pospíšil – Eduard KRUMPOLC (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: UP, 2017, s. 185–203. (= *Dokumenty MTK*).

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 192, č. 431.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 194, č. 435.

¹⁷ Srov. MTK, *O některých aktuálních otázkách eschatologie*, *Dokumenty MTK*, s. 421–461.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 441–443, č. 508–512.

¹⁹ Srov. MTK, *Společenství a služba: Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*, in *Dokumenty MTK*, s. 718–752.

pojetí těla, odlišnosti a vzájemné komplementarity mezi mužem a ženou, a to také v souvislosti s christologií a mariologií.

Dle mého skromného soudu v nynější práci PBK ba měly být zmíněny dřívější dokumenty téhož grémia. Z hlediska metody, kterou je třeba aplikovat při práci s Biblií, jde o text *Inspirace a pravda Písma svatého* z roku 2014.²⁰ Jelikož v nynějším elaborátu věnovaném antropologii se dlouhé partie týkají etiky, určitě by na příslušných místech měl být zohledněn dokument *Bible a morálka* z roku 2008.²¹

Pokud PBK nedbá na práci svých kolegů z MTK, ba dokonce ani na vlastní chronologicky předchozí dokumenty, je to zarážející, nedbá-li však na dokumenty samotného učitelského úřadu církve, pak to ve mně vyvolává znepokojení. V první řadě by mělo být povinností poukázat na *Kompendium sociální nauky církve*²² tam, kde nynější elaborát PBK pojednává o mezilidských vztazích a sociální problematice. Rovněž by nebylo na škodu, kdyby PBK v některých momentech zohledňovala další magisteriální dokument značného významu, totiž *Katechismus katolické církve*.²³ Sluší se ještě podotknout, že ohledně přístupu k výkladu Písma by rozhodně neměla být opomíjena posynodální exhortace *Verbum Domini*, v níž biskupové celé světa volají po opravdové teologické lektuře Božího slova.²⁴

Nejde o to, že věhlasná komise by měla být nucena opakovat tvrzení zmíněných textů. Bylo by ale velmi užitečné poukázat na posuny v interpretaci Písma tam, kde PBK kráčí jinými cestami než *Kompendium* a *Katechismus*. Zároveň se sluší podotknout, že Biblii oprávněně vykládají nejen biblisté, ale ze svého vlastního hlediska také systematičtí teologové, kteří vnímají danou problematiku v širších souvislostech. Rovněž magisterium vykládá Písmo svaté, přičemž v tomto případě máme co do činění s autentickou interpretací zjevení. Sluší se opakovaně podotk-

²⁰ Srov. PBK, *Inspirace a pravda Písma svatého: Slovo, které pochází od Boha a mluví o Bohu pro spásu světa*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015.

²¹ Srov. PBK, *Bible a morálka: biblické kořeny křesťanského jednání*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

²² Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRÁVEDLNOST A MÍR, *Kompendium sociální nauky církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

²³ Srov. *Katechismus katolické církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

²⁴ Srov. BENEDIKT XVI., *Verbum Domini* – posynodální apoštolská exhortace o Božím slově v životě církve, ze dne 30. 9. 2010, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, čl. 34, s. 53. Odmítá se rovněž odtrhování textu Bible od církevní tradice – tamtéž, čl. 18, s. 35–36.

nout, že při vzniku textů MTK i dokumentů magisteria jsou přítomni renomovaní biblisté. Zkrátka a dobře, nezačleňovat nynější dokument do právě zmíněného kontextuálního rámce je dle mého soudu neodpustitelná metodologická chyba. Z konstatovaného můžeme společně vcelku snadno vyvodit, že se tu nabízí opravdu užitečná témata pro diplomové a možná i disertační práce, jejichž námětem by bylo srovnání nynějšího zpracování biblické antropologie ze strany PBK s výše zmíněnými texty.

Na závěr tohoto bodu si dovoluji ještě jednu poznámku, která se týká titulu dokumentu, tedy výrazu „Co je člověk?“, který pochází z Žl 8,5. Určitě není nesprávné použít výrok Písma, který je ovšem ve své formulaci nevyhnutelně dobově a kulturně podmíněný. Dle mého soudu by proto bylo vhodné určité vysvětlení či upřesnění. Člověk totiž rozhodně není jen „něco“, protože je především „někdo“, tedy osoba. Sám celek žalmu 8 vypovídá o bytostně osobním vztahu Hospodina k lidské bytosti, což by odpovídalo otázce „Kdo je člověk?“ Upřímně řečeno, otázka „Co je Bůh“ nemá odpověď primárně proto, že Nejvyšší také není „něco“, nýbrž „Někdo“. Nemělo by totéž platit o tajemství člověka, stvořeného ve své osobovosti k obrazu Nejvyššího?

3. POTENCIÁLNÍ OBOHACUJÍCÍ PARTIE DOKUMENTU PBK

Specialista v oblasti biblické teologie a dále například systematický teolog, který přínosy moderní biblistiky musí ve svém počínání brát uctivě v potaz, po pročtení dokumentu patrně řeknou, že lektura jim nepřinesla něco, o čem by již nevěděli. Na druhé straně je ale třeba si uvědomit, že dokument PBK není určen jen nemnoha zasvěceným specialistům, takže naprostá většina potenciálních adresátů daného elaborátu zde poučení nalezne. Jestliže jsem si dovolil podrobit kritice zejména metodologické nedostatky dokumentu, pak to neznamená, že vše by bylo špatné a že jednotlivé partie by nemohly být zajímavé, ba podnětné. Zároveň dokument tohoto druhu tak říkajíc kryje záda těm, kdo by zde předkládané interpretace zastávali v rámci určité místní církve, v níž o mnohém rozhodují rozličné hierarchické a rádoby duchovní autority, které zpravidla nebývají se současným stavem biblické a systematické teologie obeznámeny, a proto by mohly dotyčnému dělat problémy. Nezapomínejme, že dokument má schválení prefekta Kongregace pro nauku víry a skrze něho od římského biskupa.

Ponořme se tedy nyní společně do jednotlivých partií předmětného textu. Výchozím bodem jsou druhá a třetí kapitola Geneze s přihlédnutím ke kapitole první. Dle PBK se zde nacházejí všechny základní prvky biblické antropologie, které jsou dále rozvíjeny v jiných starozákonních knihách i v Novém zákoně, na což pak velmi popisně PBK vždy upozorňuje. První kapitola představuje člověka jako tvora. Následující pojednává o postavení člověka v zahradě a věnuje se zejména poměru člověka k okolí, živočichům a rovněž různým vztahům v lidské společnosti. Předposlední partie se zaměřuje na vztahy mezi mužem a ženou, na rodinu a na některé ožehavé problémy sexuality. Závěrečná kapitola hovoří o člověku, který ve svých dějinách přestoupil Boží přikázání.

3.1 „Lidská bytost stvořená Bohem“²⁵

PBK vychází z následujícího poměrně evidentního konstatování:

Pochopení toho, jaká je přirozenost a povolání člověka, vyžaduje – podle Bible – na prvním místě zvýraznění jeho zakládajícího vztahu s Hospodinem, aby se tak z tohoto vztahu mohlo vytéct bohatství smyslu.²⁶

Zdá se být vhodné upozornit, že ve skutečnosti se jedná o vztahy dva, totiž Hospodina k člověku a člověka k Hospodinu. Starý zákon sám toto schéma uplatňuje především tam, kde se jedná o tajemství smlouvy. Bůh je věrnost sama, což o člověku a jeho vztahu k Nejvyššímu opravdu zhusta neplatí.

Jedním z dnes opomíjených, nicméně stále klíčových témat je problematika lidské duše či lidského ducha, s čímž úzce souvisí otázka posmrtného života a nepomíjející etické odpovědnosti za vlastní činy a myšlenky. Určitě platí, že termín „duše“ je až děsivě mnohoznačný. Jedná se totiž o společné dědictví lidstva, které nachází ozvěnu v každé kultuře, nicméně tomu také odpovídá velmi pestrá škála odlišných koncepcí. PBK se nad právě nastíněnou otázkou příliš nezaměřuje. Konkrétně se dozvídáme:

²⁵ Srov. Cjč, čl. 14–68, s. 37–95.

²⁶ Cjč, čl. 14, s. 37.

Termín „duše“ neoznačuje ani tak nehmotný prvek osoby, jak je tomu v řecké filosofii, nýbrž spíše životní dimenzi člověka (srov. Mt 10,28; 1 Kor 15,44). Podstatné jméno *pneuma*, na druhé straně, je užíváno Pavlem i v ostatních spisech Nového zákona jak pro označení božského Ducha, tak i lidského ducha v jeho schopnosti navázat vztah s Transcendentním (Mt 5,3; 1 Kor 6,17).²⁷

Osobně se domnívám, že řečené platí pro starší vrstvy Starého zákona. Tam, kde však biblický svět vstupuje do kontaktu s oním helénským, dle mého soudu není vždy docela jasné, co ten kterýž autor slovem „duše“ míní. Je evidentní, že pojetí posmrtného života se v průběhu biblického zjevení prohlubovalo, což jistě souviselo s proměnou sebepochopení a s příslušným nárůstem vnímání vlastní individuality. V mudroslovné literatuře se jasně hovoří o povědomí zaměření k věčnému životu.²⁸ Sluší se dodat, že popírání lidské duše – lidského ducha vždy vedlo ke zvěčňování člověka, k umenšování jeho svobody, v posledním důsledku ke zhoubně deformující k totalitě. Pokud si některé přírodovědecké nebo klinické obory nárokují vysvětlovat člověka jen jako souhrn biochemických procesů, měli by si jejich představitelé uvědomovat, kam podobná děsivě reduktivní antropologie v posledním důsledku vede.

O Pavlově pojetí vzkříšení těla, zejména ve vztahu k patnácté kapitole 1. listu Korinťanům, se dozvídáme následující:

Pavel mluví o „těle“, aby naznačil, že v eschatologické události přetrvá identita každého jednotlivce, bez jakéhokoli slití do jakési všeobší směsi; na druhé straně tím, že sahá k oxymoru, definuje zduchovnělé tělo osobu transformovanou Božím Duchem, připodobněnou Kristu...²⁹

Opravdu jde o to, že v eschatologické plnosti zůstaneme lidskými bytostmi, nicméně budeme proměněni. Ono uchování osobní identity je důležitou součástí naší naděje, která se v tomto ohledu výrazně odlišuje od očekávání vyznavačů zejména dálněvýchodních náboženství.

Následující partie dotyčné kapitoly pojednává o Božím obraze, což by mělo být spojeno s tím, že takto stvořený člověk reprezentuje Hospodina ve stvoření, a to třeba také v případě uplatňování trestající spravedlnosti.³⁰

²⁷ Cjč, čl. 21, s. 43–44.

²⁸ Srov. Cjč, č. 27, s. 49, srov. např. Mdr 2,23; 3,4; 4,1; 8,13.17; 15,3.

²⁹ Cjč, čl. 43, s. 68–9.

³⁰ Srov. Cjč, čl. 46, s. 72–74.

Posléze se hovoří o tom, že vláda člověka nad tvory by měla být odpovědná služba. Prezentovat tyto záležitosti mi ovšem připadá nadbytečné, protože cosi téměř totožného jsme již měli možnost číst v řadě jiných církevních dokumentů. V dílčím závěru kapitoly se pouze opakuje, že člověk je Boží tvor.³¹ Opravdu bylo třeba tolika stránek k takovému znovuoobjevení „Ameriky“?

První kapitola je tudíž tematicky nejbližší vlastní teologické antropologii v její klasické podobě a dotýká se jak teologie stvoření a protologie, tak do jisté míry eschatologie.

3.2 „Člověk v zahradě“³²

Výchozí text je Gn 2,8–20 a podle PBK se zde objevují tři tematické okruhy: pokrm, výzva k práci, vztah člověka k ostatním tvorům.³³ Již z tohoto výčtu je patrné, že řada pasáží této kapitoly se dotýká sociální etiky, a proto by bylo zajímavé srovnat je s tím, co nacházíme v *Kompendiu sociální nauky církve*, kde se u řady prezentovaných otázek objevují hutné prezentace biblických východisek. Upřímně řečeno, při četbě jsem nenarazil na nic obzvláště pozoruhodného. Snad si zasluhuje připomenout následující tvrzení:

Dnes jsou těmi, kdo se prezentují jako animalisté, vegetariáni a vegani, uskuťňována a vyžadována životní pravidla, která s progresivními požadavky jdou za odstraněním vykořisťování zvířat. To je jistě přijatelné jako odsouzení krutého a hrabivého jednání, ale není v souladu s biblickou tradicí bránit tomu, aby zvířata byla ke službě člověku, nebo – v obrácené perspektivě – není dobré, aby se člověk zříkal darů, které mu Stvořitel poskytuje.³⁴

Jestliže člověk využívá zvířata jako pomocníky v práci, při sportu, při výcviku za účelem třeba cirkusových představení, rozhodně to není v rozporu s Biblií, pokud se ovšem s nými tvářemi zachází slušně. Totéž platí i pro požívání masa. V dané souvislosti si dovoluji připomenout, že fanatickým vegetariánem byl Adolf Hitler a podobné tendence prosazoval v rámci SS Heinrich Himmler. Ono vždy platilo jednak to, že

³¹ Srov. Cjč, čl. 68, s. 94–95.

³² Srov. Cjč, čl. 69–144, s. 96–184.

³³ Srov. Cjč, čl. 69, s. 96.

³⁴ Cjč, čl. 139, s. 170.

není všechno zlato, co se třpytí, jednak to, že jakákoli přemrštěnost a nevyváženost bude velmi pravděpodobně v rozporu nejenom se zdravým rozumem, ale také s naší křesťanskou identitou.

3.3 „Lidská rodina“³⁵

První vztahy v rodině se týkají manželů. Výchozím textem v tomto první oddílu třetí kapitoly jsou verše Gn 2,21–25, které pojednávají o stvoření Evy z boku spícího Adama. Asi není třeba zdůrazňovat, že máme před sebou vysoce symbolický, ba poetický výtvar. Opět si dovoluji podotknout, že nynější výpovědi PBK by bylo třeba srovnat s dokumenty MTK věnované problematice manželství.³⁶

Odborníci dobře vědí, že výraz „Adam“ může označovat buď člověka obecně, anebo specificky muže. Text tudíž lze číst také tak, že jediné lidství (Adam) se nyní po stvoření Evy projevuje v polaritě muže (íš) a ženy (íša).³⁷ Z toho by vyplývalo, že „Stvoření muže a ženy není pomocí od samoty muže, ale od samoty lidského bytí.“³⁸ Výraz „kost z mých kostí a tělo z mého těla“ je ve skutečnosti formulace používaná v souvislosti se smlouvou (srov. Gn 29,14; Sd 9,2; Sam 5,1–3; 19,13–14).³⁹ Když biblický autor hovoří o nahotě prvních lidí bez studu, nemíní tím narážet na prvotní nevinnost. Jeho záměrem bylo vyjádřit, že „sexuální vztah manželů je čistý v té míře, v jaké se tělem vyjadřuje láska podle Božího plánu.“⁴⁰ Následující velmi pěkná formulace není přímým výkladem biblického textu, nýbrž spíše ideální vizí manželství:

Důraz na jedinečnou identitu každého subjektu, která se projevuje přímo v jejich tělesném založení, vede k tomu, že ten druhý nechce být prostředkem k odstranění něčí nedostatečnosti nebo nemá být ceněn prostě jako něco doplňkového, ale má být vytoužený a přijatý v užaslé vděčnosti, ve své důstojnosti jako osoba, ne jako

³⁵ Srov. Cjč, čl. 150–265, s. 185–344.

³⁶ Srov. MTK, *Šestnáct christologických tezí o svátosti manželství*, in Ctirad Václav Pospíšil – Eduard KRUMPOLC (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: UP, 2017, s. 122–130; Ctirad Václav POSPÍŠIL – Veronika ŘEHÁKOVÁ, MTK, *Vzájemnost mezi vírou a svátostmi ve svátostné ekonomii*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021, s. 39–183.

³⁷ Srov. Cjč, čl. 153, s. 189–190.

³⁸ Cjč, čl. 153, s. 191.

³⁹ Srov. Cjč, čl. 157, s. 195.

⁴⁰ Cjč, čl. 157 s. 196.

podřízená potřebám druhého, ale chválená jako dokonalá bytost dobře stvořená Bohem a jako završení jeho díla.⁴¹

Ve své pastorační praxi jsem se vícekrát setkal s případy, kdy jeden z partnerů toho druhého pouze instrumentalizoval za účelem naplnění svých vlastních cílů a záměrů. Poškozovaná strana sice často z lásky k potomkům dokázala takovéto zacházení snášet i dlouhá léta, nicméně téměř vždy nakonec došlo ke vzpouře ve jménu vlastní osobní důstojnosti a k rozpadu takovéhoto nedůstojného soužití. Nenaplní-li manželství svou funkci a dochází-li k ohrožení duchovního či fyzického života partnera a dětí, pak určitě platí to, co se dozvídáme na dalším místě nynějšího dokumentu:

Proto se neproviní proti manželství ten manžel, který, když zjistí, že manželský vztah už není projevem lásky – se rozhodne odloučit se od toho, kdo ohrožuje pokoj nebo život členů rodiny; naopak tím paradoxně svědčí o kráse a svatosti manželského svazku právě deklarováním toho, že daný svazek v podmínkách nespravedlnosti a potupy neplní svůj účel.⁴²

Nejedná se však o žádnou novinku nebo o posun v přístupu církve k takovéto velmi svízelné životní situaci, jak o tom jasně svědčí příslušná norma církevního práva.⁴³

Výklad dále pokračuje přehledem přínosů jednotlivých biblických knih k tematice manželského soužití. Následně se přechází k problémům a proviněním v oblasti rodinného soužití. Vyzdvihl bych následující konstatování:

Trest za Onanovo jednání („vylil semeno na zem“: Gn 38,7–10) je třeba interpretovat jako sankci za nenaplnění výše uvedeného zákona; trest tedy nelze zevšeobecnovat jeho aplikováním na sexuální přestoupení.⁴⁴

Dobře si vzpomínám, jak si jeden můj profesor biblických věd někdy v roce 1991 posteskl, že právě za tento výklad dotyčné biblické epizody byl kárán. Dnes už by něco takového nebylo možné, neboť daná interpretace je nyní zaštitěna PBK. Na vysvětlenou dodávám, že šlo o levi-

⁴¹ Cjč, čl. 156, s. 194.

⁴² Cjč, čl. 178, s. 224.

⁴³ Srov. *Kodex kanonického práva*, Praha: Zvon, 1994, kán. 1153, § 1, s. 506–507.

⁴⁴ Cjč, čl. 173, s. 215.

rátní zákon, z něhož vyplývala povinnost zplodit potomstvo zesnulému bratrovi (srov. Dt 25,5–10). Hřích tedy nespočíval v narušení sexuální morálky, nýbrž v sobectví a upírání práv bližnímu, protože ve hře bylo dědictví.

Cizoložství je hodnoceno rozdílně ve Starém a následně v Novém zákoně. Před Kristem muž nesměl souložit s manželkou jiného muže. Pokud se jednalo o tělesné spojení s nevdanou ženou, nebylo to považováno za cizoložství v pravém slova smyslu. Manželka měla přísně zapovězen styk s kýmkoli kromě svého manžela. Zásadní motivací tohoto zákazu byla ochrana manželova práva na vlastní potomstvo. V Novém zákoně je ovšem jakákoli nevěra manžela i manželky hodnocena jako velmi závažný prohřešek.⁴⁵

Dostáváme se k pasáži pojednávající o sexuálních kontaktech mezi osobami téhož pohlaví. Opravdu velmi aktuální je následující tvrzení PBK: „Neexistují tu příklady zákonně uznaného ‚spojení‘ osob stejného pohlaví.“⁴⁶ To by mělo být pro nás závazné v tom smyslu, že na poli katolické církve není možné například veřejně žehnat takovým svazkům. Zásadní je, že: „Bible nemluví o erotické náklonnosti k osobě stejného pohlaví, ale jen o homosexuálních skutcích.“⁴⁷ Zajímavé je, že „V Novém zákoně se téma homosexuality v evangeliích vůbec neobjevuje; nacházíme ho výslovně jen ve třech textech Pavlových listů (srov. Řím 1,26–27; 1 Kor 6,9 a 1 Tim 1,10).“⁴⁸

Biblisté to vědí velmi dobře, ale my ostatní potřebujeme poučení v tom smyslu, že hřích obyvatel Sodomy (srov. Gn 19) a Gibeji (srov. Sd 19) původně nespočíval v nezřízeném sexuálním chování. V jiných starozákonních knihách, kde se nacházejí narážky na přečiny obyvatel uvedených měst, se nikde nehovoří o sexuálních zvrácenostech. Až v Novém zákoně (srov. např. 1 Pt 2,6–10 a Jud 7) se prosazuje obvinění obyvatel Sodomy a Gibeji z homosexuality. Původní záměr obou inkriminovaných vyprávění totiž spočívá v ostrém odsouzení nepohostin-

⁴⁵ „Podle Tóry platí závazek výlučného sexuálního vztahu s vlastním manželem přímo jen pro ženu; muž se týká jen v případě, že zneužívá manželku druhého. Ale v Novém zákoně je každá zrada osoby v manželství považována za cizoložství, tímto hříchem je viník vyloučen z Božího království (srov. 1 Kor 6,9; Žid 13,4).“ Cjč, čl. 183, s. 231.

⁴⁶ Cjč, čl. 185, s. 233.

⁴⁷ Srov. Cjč, čl. 185, s. 233.

⁴⁸ Cjč, čl. 191 s. 240.

nosti a násilí vůči příchozím odjinud.⁴⁹ Používání výrazu „sodomie“ v doposud zažitém smyslu tudíž ztrácí svou oporu ve Starém zákoně, a proto by bylo lepší daný způsob vypovídání opustit i proto, že implikuje neoprávněné znectění těch, kdo mají příslušnou emotivní orientaci.

Dále je třeba podtrhnout, že:

Přátelství mezi osobami stejného pohlaví (jako v případě Davida a Jonatána, jak je chváli 2 Sam 1,26) nelze považovat za projev uznání homosexuality v izraelské společnosti.⁵⁰

Uvážíme-li, že v celém Písmu nenajdeme ani jedno jediné pozitivní hodnocení homosexuálních kontaktů, bylo by naprosto nelogické, kdyby přátelství Davida a Jonatána mělo mít danou povahu. Každý by měl z vlastní zkušenosti vědět, že existuje opravdu hluboké přátelství mezi dvěma muži, případně dvěma ženami, které však nemá zhola nic do činnosti se vzájemnými pohlavními kontakty.

Závěr pasáže věnované homosexualitě vyznívá velmi opatrně, protože mezi tvrdými a jasnými soudy Písma na jedné straně a požadavkem varovat se nenávisti vůči osobám s jinou orientací existuje značné napětí. Do hry vstupuje vcelku pochopitelně ne vždy snadno řešitelná otázka, co je ve sdělení Božího slova nadčasové, a co je naproti tomu dobovou a kulturní podmíněností lidského slova, skrze něž se k nám ono Boží slovo dostává. Je nesporné, že dnes se snažíme situace daných osob chápat a pomáhat jim k plnohodnotnému křesťanskému životu.⁵¹ Na druhou stranu by mělo být zřejmé, že tato pomoc má také své limity, kvůli nimž bychom neměli partnerskému soužití takových osob udělovat církevní požehnání.

Další partie předmětného dokumentu, pojednávající o vztazích mezi rodiči a dětmi, o sourozenecké lásce, o celibátu, dle mého soudu nepřinášejí nic pozoruhodného. Možná je vhodné upozornit na historické hodnocení obřízky:

Obřízka, která se konala u různých starověkých národů (od Sýrie po Egypt: srov. Jer 9,24–25), byla asi původně rituálem manželské iniciace; ale protože v Izraeli byla předepsána jako úkon konaný na dítěti osmého dne po narození (Gn 17,12; Lv

⁴⁹ Srov. Cjč, čl. 186–187, s. 234–238.

⁵⁰ Cjč, čl. 187, s. 237.

⁵¹ Srov. Cjč, čl. 195, s. 245.

12,3), její význam se podstatně mění. Historici mají za to, že v Izraeli se tato praktika zavedla jako znamení náboženské příslušnosti v exilním období, kdy Abrahamovi synové byli zbaveni jiných projevů identity a žili mezi mezopotámskými národy, které obřízku neměly.⁵²

Následující část třetí kapitoly je věnovaná mezilidským vztahům ve vyvoleném národě, církvi a lidské společnosti obecně. I zde by bylo záhodno srovnat to, co nacházíme v nynějším dokumentu, s obsahem *Kompendia sociální nauky církve*, případně s příslušnou encyklikou papeže Františka.⁵³ Dlužno však podotknout, že zmíněný papežský dokument vyšel o dva roky později než text PBK.

Z christologického hlediska si zasluhuje pozornost pasáž s titulem „Ježíš a jeho ‚jeho bratři‘“, v níž se hovoří o Mistrových pokrevních příbuzných, aniž by se podotklo, že se jednalo o širší rodinu, tedy bratrance a sestřenice.⁵⁴ Určitě by ale nebylo správné z toho vyvozovat, že církev by tím mínila odsouvat stranou nauku o panenství Marie z Nazareta a o tom, že stejně jako v lůně Trojice, tak v lůně Mariině přísluší Ježíšovi titul Jednorozený.

3.4 „Člověk v dějinách“⁵⁵

Jak napovídají již úvodní partie kapitoly věnované problematice Zákona a jeho přestoupení, dostáváme se nyní z hlediska systematické teologie na pole soteriologie, dějin spásy, či spíše vykoupení a také klasického antropologického tématu, jímž je prvotní hřích.

Opravdu velmi zajímavý je postřeh ohledně první kapitoly knihy Geneze, kde Stvořitel vyslovuje deset příkazů adresovaných postupně světlu (Gn 1,3), obloze (Gn 1,6) až konečně člověku (Gn 1,26). Lze v tom spatřovat jakýsi stvořitelský pra-dekalog.⁵⁶

Pasáže o Zákonu neobsahují nic závratně neznámého. Za připomínku stojí opomíjený biblický text, který PBK komentuje⁵⁷ v souvislosti

⁵² Cjč, čl. 213, s. 266–267.

⁵³ Srov. Papež František, *Fratelli tutti*, encyklika o bratrství a sociálním přátelství ze dne 3. 10. 2020, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021.

⁵⁴ Srov. Cjč, čl. 259–260, s. 334–338.

⁵⁵ Srov. Cjč, čl. 261–350, s. 345–462 (včetně celkového závěru, s. 456–462).

⁵⁶ Srov. Cjč, čl. 269, s. 349.

⁵⁷ Srov. Cjč, čl. 282, s. 368.

s tím, že žádný člověk nemůže být bezhříšný a spravedlivý v absolutním slova smyslu:

Nebud' výstřední ve spravedlnosti, nedělej se příliš moudrý, proč by ses měl ničit. Nehřeš nadmíru a nebud' pošetilý, proč bys měl umřít (Kaz 7,16–17).

Dovolím si dodat, že se jedná o moudrost zkušeného člověka. Opravdu platí, že jakékoli přehánění je přinejmenším podezřelé. Určitě platí, že moudrý člověk dokáže rozlišovat, co je závažné a co je podružné, ba naprosto zanedbatelné, a proto nebude cedit komára a zároveň polykat velblouda (srov. Mt 23,24).

Další poukaz má svou váhu. Dozvídáme se totiž, že svatý Pavel opravdu považoval Mojžíšův zákon za posvátný. Kaceřoval pouze jeho legalistickou interpretaci, která opomíjela víru – vztah k Bohu, potažmo ke Kristu, jako základní princip ospravedlnění.⁵⁸ Opět jde o rozlišování toho nejpodstatnějšího, podřízeného, méně významného a zcela podružného. Neschopnost v této zásadní záležitosti lze hodnotit jako bezduchost, která stále ohrožuje každého z nás i církevní instituci jako celek.

Systematického teologa jistě zaujme partie věnovaná prvotnímu hříchu.⁵⁹ PBK se vůbec nezabývá sladěním zvěsti o prvotním hříchu s profánními dějinami lidského rodu, tedy s poznatky moderní vědy ohledně prvopočátků lidského rodu. Možná je tomu tak proto, že daná záležitost je považována za zcela vyřešenou. Není žádným tajemstvím, že identifikace hada z ráje s ďáblem je záležitost pozdější interpretace.⁶⁰ Rovněž konstatování, že Starý zákon nezná stav hříchu předávaný rodiči, tedy dědičnou vinu, je všeobecně známa.⁶¹ Dané učení se totiž objevuje až v novozákonní teologii, či spíše soteriologii svatého Pavla. V dějinách teologie tolik diskutovaný bezprostřední trest za prvotní hřích, který měl spočívat ve ztrátě nesmrtnosti, je v podání PBK moudře modifikován:

A konečně je třeba poznamenat, že Bůh ve skutečnosti neukládá člověku trest smrti, i když to byl běžný výklad (podpořený pravděpodobně Mdr 2,23–24). Text říká, že člověk (*Adam*) bude při dobývání pokrmu zakoušet námahu po všechny dny svého života, „dokud se nevrátí do hlíny, vždyť z ní byl vzat“. Nesmrtnost – kterou si pomíjívat bytost těžko dokáže představit – nemá být tedy chápána jako

⁵⁸ Srov. Cjč, čl. 293, s. 383.

⁵⁹ Srov. Cjč, čl. 295–300, s. 386–395.

⁶⁰ Srov. Cjč, čl. 297, s. 389.

⁶¹ Srov. Cjč, čl. 303, s. 397.

ztracená hodnota, nýbrž spíše jako příslib do budoucna, ke kterému člověk bude mít přístup tím, že se pokorně podrobí údělu smrti.⁶²

S Adamovou nesmrtelností měli potíže již scholastikové ve třináctém století, a proto se uchýlovali například k tvrzení, že Adam neztratil možnost zemřít, nýbrž pouze možnost nezemřít. Dalším východiskem je rozlišení konce biologického procesu života na zemi (zesnutí), od téhož konce poznamenaného odcizením Bohu, tedy hříchem, a to by byla smrt ve vlastním slova smyslu. Nyní můžeme díky PBK tvrdit, že na základě přísné interpretace příslušného biblického textu o uložení smrtelnosti jako trestu vlastně hovořit nemůžeme.

O vyhnání prarodičů ze zahrady se tvrdí následující:

Stvořitelovo rozhodnutí se jeví jako prozřetelnostní, protože přivede tvora k pochopení, že nesmí vztáhnout ruku, aby uchvátil žádoucí ovoce, které může být životodárné jen za podmínky, že je darováno. Člověk tedy bude dosahovat správné kvality života tehdy, když se nebude snažit prolomit meze stanovené Bohem, ale bude čekat, až se brány zahrady otevrou, aby tak milostí mohl dostat to, co si chtěl vzít v pošetilé a pyšné domýšlivosti.⁶³

Ano, dnešní člověk odtržený od Boha se ve své sebestředné nadutosti považuje za míru všeho, a proto nejen dle mého soudu zapomíná na meze, které jsou mu uloženy jeho vlastní přirozeností, tedy Bohem stvořitelem. Důsledky tohoto počínání budou v posledním důsledku totožné, protože člověk si tím připraví takové proměny sebe samotného a světa kolem sebe, že poměr mezi dnešní a následnou situací bude možno vnímat jako vyhnání z původního „ráje“. V dané věci opravdu není obtížné být „prorokem“.

Alespoň mne velmi zaujala připomínka toho, že starozákonní proroci zakoušeli marnost svého působení.⁶⁴ Je určitě velmi užitečné si danou záležitost připomínat, protože jako teologové a duchovní zakoušíme velmi často, ba setrvale totéž co naši dávní předchůdci. Jedná se tudíž o nedílnou součást povolání a poslání, na němž smíme mít účast. Určitou útěchu nám tudíž může skýtat to, že procházet oněmi temnotami je naším údělem a neklamnou známkou pravosti.

⁶² Cjč, čl. 321, s. 424–425.

⁶³ Cjč, čl. 324, s. 428–429.

⁶⁴ Srov. Cjč, čl. 311, s. 409.

ZÁVĚR

Hodnocení předmětného textu má dvě polohy. Ta první je nevyhnutelně velmi kritická, protože metodologické nedostatky jsou přímo do očí bijící: nevyjasněný cíl; nevymezení toho, co je antropologie; bezradnost projevující se nezřízenou popisností; nezasazení dokumentu do kontextu s jinými vatikánskými texty, v nichž do hry vstupuje problematika antropologie. Není mi příjemné pronášet takovéto kritické soudy, nicméně z lásky k věci teologie a ve snaze o to, aby vatikánské ústředí kvůli takovýmto dokumentům neztrácelo poslední zbytky odborné autority, bych radil: méně je více. Méně stran, méně slov, mnohem větší kvalita práce a zejména koordinace, která nemusí znamenat jen laciný souzvuk. Osobně považují nynější dokument PBK za absolutně nejslabší text dotyčné komise i ve srovnání s četnými dokumenty MTK.

Navzdory takovéto celkové neutěšenosti, lze z tohoto textu vytěžit jednotlivá tvrzení a upřesnění a připomenutí, která nyní můžeme používat ve své teologické práci s odkazem na autoritu PBK a na souhlas příslušných církevních autorit. Obávám se ale, že počet těch, kdo přečtou dokument jako celek, bude opravdu mizivý. Snad si alespoň někdo dá práci s lekturou těchto stránek, a tak sdělení PBK nepadne do naprosté prázdnoty.

Pontifical Biblical Commission on Anthropology (2019)

Keywords: Biblical Theology; Biblical Anthropology; Pontifical Biblical Commission

Abstract: The author of the study criticises the unusual length of the document, and therefore tries to present it in short to those interested. The fundamental shortcomings of the text are in methodology: both, the goal and concept of anthropology, are not defined; important documents of the International Theological Commission dealing with anthropology are not mentioned; for some passages, it was obligatory to recall the *Compendium of the Social Doctrine of the Church*. Methodological vagueness is the reason for the endless description of the biblical content. However, in particular parts of the document, there is a great deal of interesting information and suggestions to which the author draws attention to in the last part of his study.

prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D.
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Kněžská 8
370 01 České Budějovice
cpospisil@volny.cz